

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY,
AURANGABAD.**

Circular / Acad Sec./ UG & PG/Rev. Curri./Col. & Uni.Cam./ 2022.

It is hereby inform to all concerned that, on the recommendation of Dean of Faculty of Humanities, **the Hon'ble Vice-Chancellor has accepted the following subject wise Curriculum & Regulations of Choice Based Credit & Grading System** under the faculty of Humanities in his emergency powers under Section 12 [7] of the Maharashtra Public University Act, 2016 on behalf of the Academic Council.

Sr. No.	UG/PG Course Curriculum Name	Semesters
01.	B.A., B.Com. & M. A. First Year [Marathi]	Ist & IInd
02.	B. A./B.Com/ B.Sc./BFA/BSW Second Language & Optional First Year [Hindi]	Ist & IInd
03.	B. A. First Year [Urdu]	Ist & IInd
04.	B.A./ B.Com/ B.Sc. Second Language & Optional First Year [Sanskrit]	Ist & IInd
05.	B. A. First & Second Year Progressively and M.A. Second Year [Psychology]	Ist to IVth and IIIrd & IVth
06.	B. A. First Year [Geography]	Ist & IInd
07.	B. A. First Year [Political Science]	Ist & IInd
08.	B. A. First & M.A. Second Year [Sociology]	Ist & IInd and IIIrd & IVth
09.	B. A. First Year [Economics]	Ist & IInd
10.	B. A. First Year [Public Administration]	Ist & IInd
11.	B. A. First & M.A. Second Year [Thoughts of Mahatma Phule and Dr. Babasaheb Ambedkar]	Ist & IInd and IIIrd & IVth
12.	B.A. First Year Optional [Military Science]	Ist & IInd
13.	B.A./ B.Sc. Second Language & Optional First Year [Arabic]	Ist & IInd
14.	B.A. First Year Optional [Islamic Studies]	Ist & IInd

This is effective from the Academic Year 2022-23 and Onwards progressively as appended herewith.

All concerned are requested to note the contents of this circular and bring notice to the students, teachers and staff for their information and necessary action.

University campus,
Aurangabad-431 004.
Ref. No. SU/Col. & UC/UG & PG/
2022/ 3355-65

Date: 11.07.2022.

}}
}}
}}
}}
}}
*****

**Deputy Registrar,
Academic.**

:: 02 ::

Copy forwarded with compliments to:-

- 1] **The Head, all concerned departments,**
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.
- 2] **The Principal, all affiliated colleges,**
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.
- 3] **The Director, University Network & Information Centre, UNIC,**
with **a request to upload this Circular on University Website.**

Copy to :-

- 1] **The Director, Board of Examinations & Evaluation,**
- 2] **The Sec. Officer, [B.A.,B.Com, B.Sc. & M.A. Unit] Exam. Branch,**
- 3] **The Section Officer, [Eligibility Unit],**
- 4] **The Programmer [Computer Unit-1] Examinations,**
- 5] **The Programmer [Computer Unit-2] Examinations,**
- 6] **The In-charge, [E-Suvidha Kendra],**
- 7] **The Public Relation Officer,**
- 8] **The Record Keeper,**
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.

--**--

DrK*110722/-

**DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA
UNIVERSITY, AURANGABAD.**

**Syllabus of
Subject - Marathi**

**M.A. I Year
Semester - I & II**

(Effective from 2022 - 2023 Year onwards)
Dean -
Faculty of Humanities,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada
University, Aurangabad.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र पहिले

पायाभूत अभ्यासक्रम

MAR- १०१ साहित्य समीक्षेची मूलतत्त्वे

गाभाभूत अभ्यासक्रम

MAR - १०२ आधुनिक वाङ्मयातील प्रवाह : दलित व ग्रामीण

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

MAR - १०३.

१०३.१ भाषिक कौशल्ये, प्रसार माध्यमे व सर्जनशील लेखन

१०३.२ वैचारिक साहित्य

१०३.३ वाङ्मय प्रकार : संकल्पना व स्वरूप

MAR - १०४.

१०४.१ एका लेखकाचा अभ्यास (मध्ययुगीन) - संत तुकाराम

१०४.२ एका लेखकाचा अभ्यास (आधुनिक) - महात्मा फुले

सत्र दुसरे

पायाभूत अभ्यासक्रम

MAR - २०१ समीक्षेच्या विविध अभ्यास पद्धती.

गाभाभूत अभ्यासक्रम

MAR - २०२ आधुनिक वाङ्मयातील प्रवाह : आदिवासी व स्त्रीवादी साहित्य

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

MAR - २०३.

२०३.१: भाषिक कौशल्ये, प्रसार माध्यमे व सर्जनशील लेखन
किंवा

२०२.२ वैचारिक साहित्य (कलाकृती)
किंवा

२०३.३ वाङ्मय प्रकार : संकल्पना व स्वरूप

MAR - २०४.

२०४.१ एका लेखकाचा अभ्यास (मध्ययुगीन)- संत तुकाराम
किंवा

२०४.२ एका लेखकाचा अभ्यास (आधुनिक) - महात्मा फुले

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.

एम. ए. मराठी द्वितीय वर्ष

सत्र तिसरे

पायाभूत अभ्यासक्रम

MAR - ३०१ वर्णनात्मक भाषाविज्ञान

गाभाभूत अभ्यासक्रम

MAR - ३०२ आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९२० ते १९६०)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

MAR - ३०३

३०३.१ लोकसाहित्य

किंवा

३०३.२ तौलनिक साहित्य सिद्धांत

किंवा

३०३.३ मध्ययुगीन वाङ्मयीन कालखंडाचा अभ्यास (१२५० ते १६८०)

किंवा

३०३.४ आधुनिक वाङ्मयीन कालखंडाचा अभ्यास (१८५० ते १९४५)

MAR - ३०४

३०४.१ मराठवाड्यातील आधुनिक साहित्य

किंवा

३०४.२ अनुवाद विचार : सैद्धांतिक व उपयोजित

किंवा

३०४.३ मराठी व्याकरण विचार

सत्र चौथे

पायाभूत अभ्यासक्रम

MAR -४०१ मराठी भाषेचा इतिहास व समाज भाषा विज्ञान

गाभाभूत अभ्यासक्रम

MAR -४०२ आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९६१ ते २०००)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

MAR - ४०३

४०३.१ लोकवाङ्मय प्रकार व स्वरूप विशेष

किंवा

४०३.२ तौलनिक साहित्य : तत्त्व कलाकृती व उपयोजन

किंवा

४०३.३ मध्ययुगीन वाङ्मयीन कालखंडाचा अभ्यास (१२५० ते १६८०)

किंवा

४०३.४ आधुनिक वाङ्मयीन कालखंडाचा अभ्यास(१८५० ते १९४५)

MAR -४०४

४०४.१ मराठवाड्यातील आधुनिक साहित्य (कलाकृतीचे अध्ययन)

किंवा

४०४.२ अनुवाद : उपयोजन विचार

किंवा

४०४.३ मराठी व्याकरण विचार

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र पहिले

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

पायाभूत अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका -१ली: MAR- १०१ साहित्य समीक्षेची मूलतत्त्वे

उद्दिष्टे:

- १) समीक्षा - संकल्पना व प्रकार यांचा परिचय करून देणे.
- २) भारतीय वाङ्मयअभ्यास पद्धती तसेच पाश्चात्य वाङ्मयअभ्यास पद्धतींचा परिचय करून घेणे.
- ३) सम्यक आकलन, दर्शन व मूल्यमापन यासाठी विद्यार्थ्यांना उद्युक्त करणे.
- ४) समीक्षा -सिद्धांताचा चिकित्सक व सखोल परिचय करून देणे.
- ५) काव्यकृतीचे गुण व अलंकार या अंगाची सविस्तर चर्चा करणे.
- ६) साहित्यकृतीचे विशेष, तिचे सौंदर्य, तिच्या महात्मतेचे रहस्य याचा शोध घेण्याची वृत्ती निर्माण करणे.
- ७) वाङ्मय आकलनाच्या कक्षा वाढविणे.

अभ्यासक्रम

१. साहित्यसमीक्षा : स्वरूप व व्याप्ती

- १.१ साहित्य म्हणजे काय ? सर्वांगीण चर्चा
- १.२ समीक्षेची संकल्पना, विविध व्याख्या व उद्दिष्टे
- १.३ साहित्याच्या अभ्यासाचे विशेषीकरण (तत्त्वे, कसोट्या, शोधन, व्याख्या, इ.)
- १.४ कलारूप समीक्षा (आत्मनिष्ठ, कल्पकताप्रधान, काव्यात्म, आस्वादक)
- १.५ शास्त्ररूप समीक्षा (आकलन, आस्वाद, मूल्यमापन, शब्दांकन)

श्रेयांक - १

तासिका-१६

२. साहित्याचा क्षेत्रविचार आणि प्रयोजनविचार

- २.१ साहित्याची क्षेत्रे
  - २.१.१ साहित्येतिहास
  - २.१.२ साहित्य समीक्षा
  - २.१.३ साहित्य विद्या
- २.२ साहित्य समीक्षेची प्रयोजने
  - २.२.१ भारतीय
  - २.२.२ पाश्चात्य

श्रेयांक – १

तासिका – १६

३. मूल्यसंकल्पना

- ३.१ वाङ्मयीन मूल्यांची संकल्पना
- ३.२ मूल्यांची विविधता, वाङ्मयीन व जीवन मूल्यांची चर – अचरता
- ३.३ समीक्षेत जीवन मूल्याचे व वाङ्मयीन मूल्यांचे स्थान व त्यांची परस्परपूरकता

श्रेयांक – १

तासिका – १६

४. शैली संकल्पना

- ४.१ शैली संकल्पना, स्वरूप व व्याख्या
- ४.२ शैली विषयक विविध दृष्टिकोन
- ४.३ कवितेची शैली
- ४.४ कथेची शैली
- ४.५ कादंबरीची शैली

संदर्भग्रंथ :

१. सौंदर्यशास्त्र व समीक्षा : रा . भा . पाटणकर
२. साहित्यसमीक्षा : स्वरूप आणि विकास : ना.रा. गोडबोले
३. समीक्षेची नवी रूपे : गंगाधर पाटील
४. टीकाविवेक : श्री .के. क्षीरसागर
५. नवसमीक्षा - काही विचारप्रवाह : (संपा.) गो . म . कुलकर्णी
६. साहित्यसिध्दांत : स . गं . मालशे
७. सौंदर्य आणि साहित्य : बा .सी. मर्ढेकर
८. सृष्टी , सौंदर्य आणि साहित्य मूल्य : शरच्चंद्र मुक्तिबोध
९. आदिबंधात्मक समीक्षा : म. सु . पाटील
१०. मानसशास्त्रीय समीक्षा : डॉ . अ . वा . कुलकर्णी
११. रसास्वाद : माधव आचवल
१२. साहित्याचे तत्त्वज्ञान : वि.ना. ढवळे
१३. रूपवेध : नरहर कुरुंदकर
१४. मराठी समीक्षेची वाटचाल : गो.म. कुलकर्णी
१५. शैली मीमांसा – डॉ. दिलीप धोंडगे
१६. काव्यशास्त्र परिचय – डॉ. शिवशंकर उपासे
१७. नवे साहित्यशास्त्र – यशवंत मनोहर
१८. समीक्षेती नव्या संकल्पना – संपा. मनोहर जाधव
१९. मराठी वाङ्मयकोश – खंड चौथा – समीक्षा – संज्ञा – संपा. विजया राजाध्यक्ष
२०. संक्षिप्त मराठी वाङ्मयकोश – खंड.१ – संपा. प्रभा गणोरकर , उषा टाकळकर, वसंत आबाजी डहाके, जया दडकर, सदानंद भटकळ.
२१. शैली : दलित कवितेची – डॉ. संजय मून

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र पहिले

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

गाभाभूत अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका - २ री : MAR-१०२ - आधुनिक वाङ्मयातील प्रवाह : दलित - ग्रामीण

उद्दिष्टे:

- १) दलित व ग्रामीण साहित्याची संकल्पना, प्रेरणा, स्वरूप व परंपरा सांगणे.
- २) साहित्य आणि समाज यांचा परस्पर संबंध उलगडून दाखवणे.
- ३) दलित व ग्रामीण जीवनाचे साहित्यातून झालेले आविष्करण यावर प्रकाश टाकणे.
- ४) बांधिलकीची संकल्पना स्पष्ट करणे.
- ५) दलित व ग्रामीण साहित्याच्या भाषेचे वेगळेपण सांगणे.
- ६) दलित व ग्रामीण साहित्यातील वाङ्मयीन मूल्यांचा शोध घेणे.

दलित साहित्य

१. दलित साहित्य: संकल्पना, स्वरूप, प्रेरणा

- १.१ दलित जीवन : स्थिती गती
- १.२ दलित जाणिवेचे स्वरूप विशेष
- १.३ दलितांच्या चळवळी व दलित साहित्य
- १.४ दलित साहित्य : व्यक्ती आणि समाज
- १.५ आत्मभान, आत्मशोध, नकार, वेदना, विद्रोह या संकल्पनांचे स्वरूप

२. दलित साहित्य : परंपरा स्वरूप

- २.१ दलित साहित्य : कविता, कथा, कादंबरी, नाटक, आत्मकथने, समीक्षा
- २.२ दलित साहित्याची भाषा
- २.३ दलित साहित्याचे विश्लेषण
- २.४ फुले-शाहू-आंबेडकर यांच्या चळवळी आणि दलित साहित्य

कादंबरी, नाटक, आत्मकथने, समीक्षा

श्रेयांक - १
तासिका - १६

३. आत्मकथन : 'आठवणींचे पक्षी' : प्र. ई. सोनकांबळे

- ३.१ दलित आत्मकथन : परंपरा, विकास
- ३.२ दलित आत्मकथन : स्वरूप, विशेष
- ३.३ 'आठवणींचे पक्षी' : लेखकाचा परिचय
- ३.४ 'आठवणींचे पक्षी' : आत्मकथनातील सामाजिक वास्तव आणि सामाजिक संघर्ष
- ३.५ 'आठवणींचे पक्षी' : स्वरूप - विशेष
- ३.६ 'आठवणींचे पक्षी' : आत्मकथनाचे वाङ्मयीन मूल्यमापन

श्रेयांक - १
तासिका - १६

२. ग्रामीण साहित्य

१. ग्रामीणता : स्वरूप व व्याप्ती

- १.१ ग्रामीण आणि नागर यातील भेद
- १.२ ग्रामीण साहित्य निर्मिती

२. ग्रामीण म्हणजे काय ?

- २.१ ग्रामीण संस्कृतीचे स्वरूप
- २.२ ग्रामीण साहित्य चळवळ

३. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप व प्रेरणा

- ३.१ ग्रामीण साहित्य : परंपरा आणि स्वरूप
- ३.२ ग्रामीण साहित्य चळवळ आणि ग्रामीण साहित्य
- ३.३ स्वातंत्र्योत्तर काळातील ग्रामीण जीवन
- ३.४ स्वातंत्र्योत्तर काळातील ग्रामीण साहित्य
- ३.५ ग्रामीण साहित्य - भाषा विशेष

श्रेयांक - १
तासिका १६

४. कादंबरी : 'कोयता' - सरदार जाधव

- ४.१ ग्रामीण कादंबरीची परंपरा आणि 'कोयता'
- ४.२ 'कोयता' : लेखक परिचय
- ४.३ 'कोयता' कादंबरीचे स्वरूप विशेष
- ४.४ 'कोयता' कादंबरीतील वैविध्यपूर्ण जाणिवा.
- ४.५ 'कोयता' कादंबरीचे भाषिक वेगळेपण
- ४.६ 'कोयता' कादंबरीचे वाङ्मयीन मूल्यमापन

श्रेयांक - १
तासिका - १६

स्वयं अध्ययन :

१. दलित साहित्य : भाई तुम्ही कुठे आहात? (नाटक) - ऋषीकेश कांबळे
२. ग्रामीण साहित्य : कापूसकाळ - कादंबरी कैलास दौंड

संदर्भग्रंथ : -

१. दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह : फडके भालचंद्र
२. साहित्य दलित आणि ललित : गो . म . कुलकर्णी
३. दलित साहित्याची प्रकाशयात्रा : फडके भालचंद्र
४. साहित्यचिंतन : जनार्दन वाघमारे
५. दलित साहित्य : आजचे क्रांतिविज्ञान -बाबुराव बागुल
६. दलित वाङ्मय : प्रेरणा आणि प्रवृत्ती : शंकरराव खरात
७. निळी पहाट : रा. ग. जाधव
८. दलित साहित्य : दिशा व दिशांतर : दत्ता भगत
९. साठोत्तरी मराठी वाङ्मयातील प्रवाह : डॉ. शरणकुमार लिंगाळे
१०. साहित्य अवकाश : भा.ल.भोळे
११. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या : आनंद यादव
१२. ग्रामीण साहित्य : समाज आणि संस्कृती - आनंद यादव
१३. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि शोध : नागनाथ कोत्तापल्ले

१४. साहित्याचा अन्वयार्थ : नागनाथ कोत्तापल्ले
१५. ग्रामीण साहित्य : चिंतन आणि चर्चा : वासुदेव मुलाटे
१६. साठोत्तरी मराठी वाङ्मयातील प्रवाह : संपा. शरणकुमार लिंगबाळे
१७. साहित्य आणि समाज (गो.मा.पवार गौरव ग्रंथ) : संपा. नागनाथ कोत्तापल्ले
१८. आस्थेचे प्रश्न : रंगनाथ पठारे
१९. टीकास्वयंवर : भालचंद्र नेमाडे
२०. ग्रामीण साहित्य : प्रेरणा आणि प्रयोजन : श्रीराम गुंदेकर
२१. साहित्य : ग्रामीण आणि दलित : संपा.ईश्वर नंदपुरे (मदन कुलकर्णी गौरव ग्रंथ)
२२. मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास : कैलास सार्वेकर
२३. ग्रामीण वाङ्मयाचा इतिहास – डॉ. रामचंद्र काळुंखे
२४. ग्रामीण साहित्य : संकल्पना आणि समीक्षा – केदार काळवणे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र पहिले

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका -३ री : MAR-१०३ - भाषिक कौशल्ये, प्रसार माध्यमे व सर्जनशील लेखन

उद्दिष्टे

- १) भाषेचा व्यवहार समजून घेणे.
- २) भाषिक कौशल्यांचा अभ्यास करून स्वभाषा समृद्ध करणे .
- ३) व्यवहारातील भाषेच्या विविध उपयोगांचा अभ्यास करणे .
- ४) भाषिक कौशल्ये वाढीस लागून व्यक्तिमत्त्व विकास साधने.
- ५) प्रसारमाध्यमांसाठी भाषेची निवड व सिद्धता अभ्यासणे .
- ६) सर्जनशील लेखनाच्या निमित्ताने भाषेचे उपयोजन अभ्यासणे .
- ७) प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन करता येणे.
- ८) वाङ्मयीन अंक संपादन करता येणे.

१. भाषिक कौशल्ये

(श्रवण, वाचन, निरीक्षण आणि संभाषण कौशल्ये)

- १.१ श्रवण परंपरेचे स्वरूप , श्रवणाचे महत्त्व व श्रवण प्रक्रियेतील अडथळे
- १.२ वाचनाचे महत्त्व , वाचनाची परंपरा , वाचन संस्कृतीची सद्यःस्थिती आणि भावी दिशा
- १.३ निरीक्षण व ज्ञानेंद्रिये , निरीक्षण व पाहणे, निरीक्षण कौशल्याचे महत्त्व
- १.४ परिणामकारक संभाषणाचे महत्त्व, परिणामकारक संभाषणाचे तंत्र / घटक, संभाषण कौशल्यात भाषेचे स्थान, संभाषणातील अडथळे.

श्रेयांक - २

तासिका ३२

२. भाषेचा सर्जनशील वापर

- २.१ साहित्याची भाषा आणि व्यवहाराची भाषा.
- २.२ शब्दनिष्ठ सर्जनशीलता .
- २.३ विचार प्रतिपादनातील भाषेचा सर्जनशील वापर.
- २.४ वाङ्मयीन अभिव्यक्तीसाठी भाषेचा सर्जनशील वापर

श्रेयांक - १
तासिका - १६

३. मुद्रित प्रसार माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये

- ३.१ वृत्तपत्राचे स्वरूप आणि महत्त्व
- ३.२ बातमी : व्याख्या आणि बातमीलेखन
- ३.३ वृत्तलेखन, स्तंभलेखन, मुलाखत, परीक्षणात्मक लेखन
- ३.४ दिवाळी अंक, नियतकालिक व स्मरणिका (संकलन आणि संपादन)

श्रेयांक - १
तासिका - १६

संदर्भ ग्रंथ :-

१. भाषा : स्वरूप, सामर्थ्य आणि सौंदर्य - डॉ. वा. के. लेले, राजहंस, पुणे.
२. व्यावहारिक मराठी - डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
३. संवादशास्त्र - श्रीपाद जोशी, विजय नागपूर.
४. सृजनात्मक लेखन - डॉ. आनंद पाटील, पद्यगंधा, पुणे.
५. साहित्याची भाषा - भालचंद्र नेमाडे, साकेत, औरंगाबाद.
६. सृजनशोध आणि लिहिता लेखक - विलास सारंग, मौज, मुंबई
७. सृजनशीलता - म. बा. कुंडले, नूतन, पुणे.
८. ललित साहित्यातील आकृतिबंधाची जडणघडण - मधु कुलकर्णी, शुभदा सारस्वत, पुणे.
९. जाहिरातीचं जग - यशोदा भागवत, मौज, मुंबई.
१०. साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया - डॉ. आनंद यादव, मेहता, पुणे.
११. भाषाविवेक - म. वि. राजाध्यक्ष, श्रीविद्या, पुणे.
१२. व्यावहारिक मराठी (विशेषांक) - नवभारत, १९८१

१३. ललितलेखन व शैली – डॉ. वा. के. लेले. साहित्यप्रकार केंद्र, नागपूर.
१४. भाषानैपुण्ये – डॉ. अशोक केळकर, मराठी विश्वकोश खंड १२ वा पृष्ठ ४९१
१५. संवाद -अरुण शेवते, मुळा एज्युकेशन सोसायटी, सोनई.
१६. रुजुवात - अशोक केळकर, लोकवाडमय गृह, मुंबई.
१७. व्यावहारिक मराठी - संपादक डॉ. स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन, पुणे.
१८. न्यायालयीन व्यवहार आणि मराठी भाषा - यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान व ग्रंथाली, मुंबई.
१९. माध्यमांची भाषा आणि लेखन कौशल्ये - केशव तुपे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र पहिले

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका ३ री : MAR-१०३.२ - वैचारिक साहित्य

उद्दिष्टे :

- १) वैचारिक साहित्याचे स्वरूप -विशेष व परंपरा लक्षात घेणे .
- २) वैचारिक साहित्याचे इतर साहित्यापेक्षा पृथगात्म रूप स्पष्ट करणे .
- ३) वैचारिक लेखकांच्या लेखनाची प्रकृती लक्षात घेणे .
- ४) वैचारिक लेखनाचे महत्त्व विशद करणे .

अभ्यासक्रम

१. वैचारिक साहित्य : संकल्पना प्रेरणा व स्वरूप.

- १.१ वैचारिक साहित्य : संकल्पना.
- १.२ वैचारिक साहित्य : प्रेरणा व प्रभाव.
- १.३ वैचारिक साहित्य स्वरूप व विशेष.
- १.४ समकालीन समाज आणि वैचारिक साहित्य.

श्रेयांक - १

तासिका- १६

२. वैचारिक साहित्य : प्रबोधन आणि परिवर्तन

- २.१ प्रबोधन व परिवर्तन : संकल्पना, स्वरूप व हेतू
- २.२ भारतीय परंपरा - प्रबोधन आणि परिवर्तन
  - २.२.१ वीरशैव, महानुभाव, वारकरी आदि.
  - २.२.२ सत्यशोधक समाज, ब्राह्मोसमाज, दलित चळवळ , ब्राह्मणेत्तर चळवळ व नियतकालिके
- २.३ आधुनिक काळातील प्रबोधन परिवर्तन - महात्मा जोतीराव फुले, राजर्षि शाहू, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, महर्षी वि. रा. शिंदे, लोकहितवादी, गो.ग. आगरकर, सावित्रीबाई फुले, ताराबाई शिंदे,

पंडिता रमाबाई , संत तुकडोजी, संत गाडगेबाबा आदी परिवर्तनवादी प्रबोधनकारांच्या
चळवळीतील लेखनाचा परिचय

श्रेयांक -१
तासिका -१६

३. प्रबोधन व परिवर्तन विचारधारा

- ३.१ जाती व्यवस्था निर्मूलन
- ३.२ स्त्री - पुरुष समता
- ३.३ शेतक-यांचे उत्थापन
- ३.४ शिक्षणासंबंधी विचार
- ३.५ सामाजिक, आर्थिक व धार्मिक समतेचा विचार
- ३.६ अन्य सामाजिक राजकीय प्रश्नविरोधी विचार
- ३.७ रुढी व परंपरा विरोधी विचार
- ३.८ आत्मशोध प्रक्रिया : प्रबोधन

श्रेयांक -१
तासिका -१६

४. वैचारिक साहित्याचा आशय आणि अभिव्यक्ती

- ४.१ अनिष्ट चालीरीती, बालविवाह, विधवा पुनर्विवाह बंदी, विद्याबंदी आदींना विरोध.
- ४.२ आधुनिकता, आधुनिक शिक्षण, आधुनिक मूल्यांचा आग्रह व्यक्तिस्वातंत्र्य, मत स्वातंत्र्य, मूलभूत हक्क आदींची वैचारिक मांडणी.
- ४.३ जातीव्यवस्था निर्मूलनाचा आग्रह, स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, सामाजिक न्याय आदी मूल्यांसंबंधी लेखन
- ४.४ वैचारिक साहित्याची अभिव्यक्ती : भाषा आणि शैली

श्रेयांक - १
तासिका - १६

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र पहिले

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका ३ री : MAR -१०३ .३ -वाङ्मय प्रकार : संकल्पना व स्वरूप

उद्दिष्टे

- १) वाङ्मय प्रकाराची सखोल माहिती करून देणे.
- २) वाङ्मय प्रकाराच्या आकलन व आस्वादाची क्षमता वृद्धिंगत होण्यास मदत करणे.
- ३) साहित्याचे वर्गीकरण करण्याच्या पातळ्या लक्षात घेऊन साहित्याचे भेद प्रत्ययाला आणून देणे.
- ४) साहित्य प्रकारांची व्यवच्छेदक गुणवैशिष्ट्ये व आविष्कारदृष्ट्या प्रत्येक प्रकाराचे भिन्न रूप प्रत्ययाला आणून देणे.

१. वाङ्मयप्रकार संकल्पना

१.१ संकल्पनेचा सैध्दांतिक विचार

१.२ पौरातन्य साहित्यशास्त्रज्ञांचे साहित्य वर्गीकरण

१.३ भरत, भामह, दण्डी, आनंदवर्धन, मिलिंद मालशे, बा.सी.मर्ढेकर, गंगाधर गाडगीळ

१.४ पाश्चिमात्य विवेचकांचे साहित्य वर्गीकरण

१.५ प्लेटो, अँरिस्टॉटल, हॉब्ज, एस.डल्लास, ऑस्टिन वॉरन, नार्थ्रोप, विटगेस्टाईन

१.६ प्रमुख साहित्य प्रकारांचा परिचय

अ) कविता, कथा, नाटक, कादंबरी, चरित्र, आत्मचरित्र, आत्मकथन, प्रवासवर्णन, पत्र, व्यक्तिचित्रण

२. अभिजातकालीन सिध्दांत, आधुनिक सिध्दान्त :

नाममात्रवादी, एकतत्त्ववादी, कुलसाम्य

श्रेयांक-२

तासिका-३२

३. कादंबरी : संकल्पना व स्वरूप

३.१ कादंबरी : वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना

३.२ वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप

● 'नॉव्हेल' ला पर्यायी संकल्पना कादंबरी

● कथनात्म लिखित गद्य

● इतर वाङ्मयप्रकारापेक्षा वेगळेपण

१.१ कादंबरी : वास्तवाचे स्वरूप

● कल्पित वास्तव व सामाजिक वास्तव

● जीवनाचा विशाल पट

● वास्तवाची विविध रूपे

२.३ कादंबरीचे घटक

१) कथानक २) पात्रे ३) वातावरण ४) भाषा व शैली ५) निवेदन

२.५ कादंब-यांचे वर्गीकरण

१. वर्गीकरणाचे स्वरूप

२. एडलीन म्यूर व रॉजर हेन्कल यांचे वर्गीकरण

३. मराठी कादंब-यांचे वर्गीकरण

चरित्रात्मक, संज्ञाप्रवाहात्मक, राजकीय, सामाजिक, मानसशास्त्रीय, ऐतिहासिक, पौराणिक, प्रादेशिक, नाटयात्म, नवकादंबरी

श्रेयांक - २

तासिका - ३२

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र पहिले

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका ४ थी : MAR-१०४.१ एका लेखकाचा अभ्यास (मध्ययुगीन) : संत तुकाराम

उद्दिष्टे

- १) संत तुकारामांचा जीवनपरिचय करून देणे.
- २) संत तुकारामांच्या अभंग रचनेतील सामर्थ्य स्पष्ट करणे.
- ३) संत तुकारामांच्या साहित्यातील सौंदर्यस्थळांचा शोध घेणे.
- ४) भागवत धर्मातील संत तुकारामांचे योगदान व त्यांचे स्थान याचा परामर्श घेणे.
- ५) महाराष्ट्राच्या सांस्कृतिक इतिहासात संत तुकारामांच्या कार्याचे महत्त्व विशद करून सांगणे.
- ६) संत तुकारामांच्या साहित्याच्या माध्यमातून त्यांचे व्यक्तिमत्त्व उलगडून दाखवणे.

अभ्यासक्रम -

१. एका लेखकाचा अभ्यास पद्धती

२. लेखकाच्या आकलन व मूल्यमापनाची दिशा
३. लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व, समकालीन सामाजिक, धार्मिक, राजकीय स्थिती
४. लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व
५. लेखकाने हाताळले वाङ्मयप्रकार व त्यातील आशय
६. लेखकाचा दृष्टिकोन व वाङ्मयेतिहासातील त्याचे स्थान.

श्रेयांक -१

तासिका - १६

२. मध्ययुगीन संत काव्याची परंपरा व स्वरूप वैशिष्ट्ये

१. संत काव्याची संकल्पना
२. संत काव्याचे स्वरूप
३. संत काव्याची वैशिष्ट्ये
४. संतांच्या रचनांचा स्थूल परिचय.

श्रेयांक -१
तासिका - १६

३. संत तुकाराम

१. संत तुकारामांचे चरित्र आणि वाङ्मय
२. संत तुकारामांच्या अभंगांचे स्वरूप
३. संत तुकारामांच्या काव्य निर्मितीची प्रेरणा
४. संत तुकारामांचे अनुभवविश्व
५. संत तुकारामांचा जीवनविषयक दृष्टिकोण
६. संत तुकारामांच्या अभंगातील आत्मनिवेदन
७. संत तुकाराम यांच्या अभंगातील वाङ्मय विशेष

श्रेयांक -२
तासिका - ३२

संदर्भग्रंथ :-

१. सकल संत गाथा : (शासकीय प्रत)
२. श्री.तुकाराम बाबांच्या अभंगाची गाथा : संपा : पु.म.लाड (महाराष्ट्र शासन, मुंबई)
३. तुकारामदर्शन : गं. बा. सरदार
४. तुकारामचरित्र : ल. रा. पांगारकर
५. समग्र तुकाराम दर्शन : डॉ. किशोर सानप, डॉ. मनोज तायडे
६. संत तुकाराम : कृ.अ.केळुस्कर
७. साक्षात्कारी संत तुकाराम : शं. दा.पेंडसे

८. विद्रोही तुकाराम : आ . ह. साळुंखे
९. संत तुकाराम : वा .सी. बेंद्रे
१०. तुकाराम दर्शन : डॉ. सदानंद मोरे
११. तुकाराम : भालचंद्र नेमाडे
१२. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड -२रा) : सं. ग. मालसे
१३. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : ल. रा.नसिराबादकर
१४. महाराष्ट्र भूषण सहा संत साहित्यिक : शिवशंकर उपासे, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
१५. पुन्हा तुकाराम – दिलीप पुरूषोत्तम चित्रे

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र पहिले

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका ४ थी : MAR-१०४.२ एका लेखकाचा अभ्यास (आधुनिक) : महात्मा फुले

उद्दिष्टे-

१. महात्मा फुले यांचा परिचय करून देणे.
२. महात्मा फुले यांच्या चिंतनाचे व लेखनाचे कार्य स्पष्ट करणे.
३. महाराष्ट्राच्या सामाजिक जडणघडणीत यांच्या साहित्याचे योगदान स्पष्ट करणे.
४. महात्मा फुले यांच्या लेखनशैलीचा आढावा घेणे.
५. वाङ्मयाच्या क्षेत्रात त्यांचे स्थान व त्यांच्या साहित्याचे योगदान विशद करणे.

अभ्यासक्रम

१. लेखकाचे अभ्यासाच्या विविध अभ्यास पद्धती.

- १.१ लेखकाच्या आकलन आणि मूल्यमापनाची दिशा.
- १.२ लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व, समकालीन स्थिती व वाङ्मयीन पर्यावरण.
- १.३ हाताळलेले वाङ्मय व त्यातील आशय व्यक्तीचे निराळेपण.
- १.४ लेखकाचा दृष्टिकोन.
- १.५ वाङ्मय इतिहासातील स्थान निश्चिती व मूल्यमापन.

श्रेयांक -१

तासिका -१६

२. आधुनिक कालखंड व वाङ्मयीन पर्यावरण

- २.१ तत्कालीन वाङ्मयीन पर्यावरण व परिस्थिती.
- २.२ लेखकाच्या समकालीन लेखकांचे वाङ्मयीन कर्तृत्व.
- २.३ लेखकाचा परिचय.

- २.४ हाताळलेल्या समग्र वाङ्मयाचे स्वरूप- वैशिष्ट्ये .
२.५ लेखकाने हाताळलेल्या समग्र वाङ्मयाचे निराळेपण .
२.६ वाङ्मयीन मूल्यमापन .

श्रेयांक १
तासिका १६

३. काव्यलेखन (कविता)

- ३.१. 'ब्राह्मणाचे कसब' काव्याचे आशयसूत्र.
३.१. 'ब्राह्मणाचे कसब' मधील भाषाशैली.
३.१. 'ब्राह्मणाचे कसब' मधील काव्याची वैशिष्ट्ये.
३.२. 'अखंडादी काव्यरचना' काव्यातील आशयसूत्र.
३.२. 'अखंडादी काव्यरचना' काव्याचे स्वरूप.
३.२. 'अखंडादी काव्यरचना' काव्याचे निराळेपण.

श्रेयांक -१
तासिका- १६

४. महात्मा फुले यांचे पत्रव्यवहार

- ४.१ दुष्काळविषयक विनंती पत्रक.
४.२ मलबारीच्या दोन टिपणाविषयीचे मत.
४.३ मराठी ग्रंथकार सभेस पत्र.
४.४ ग्रामजोश्यासंबंधी जाहीर रूबरू.
४.५ मामा परमानंद यांस पत्र.

श्रेयांक - १
तासिका -१६

स्वयं अध्ययन -

पोवाडा

- १) छत्रपती शिवाजी राजे भोसले यांचा पोवाडा.
२) विद्या खात्यातील ब्राह्मण पंतोजी यांचा पोवाडा.
३) महात्मा फुले यांच्या संबंधी मृत्युलेख.

संदर्भग्रंथ :-

- १) महात्मा ज्योतिराव फुले : धनंजय कीर
- २) महात्मा फुले समग्र वाङ्मय : संपा डॉ. य.दि. फडके, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ
- ३) महात्मा फुले समग्र वाङ्मय: (चरित्र)धनंजय कीर, स. ग. मालशे, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ
- ४) महात्मा फुले व्यंक्ती आणि विचार : गं . बा . सरदार
- ५) महात्मा फुले समग्र वाङ्मय : संपा. डॉ.हरी नरके,महात्मा फुले प्रकाशन समिती, महाराष्ट्र शासन, मुंबई)
- ६) महात्मा ज्योतीराव फुले (चरित्र) : डॉ. भा.ल. भोळे
- ७) महात्मा ज्योतीराव फुले - वारसा व वसा : डॉ. भा.ल. भोळे
- ८) महात्मा फुले यांचा शोध व बोध : रा.ना. चव्हाण
- ९) महात्मा फुले : संपा . डॉ. प्रतिभा अहिरे , साद प्रकाशन
- १०) महात्मा फुले कृत तृतीय रत्न : संपा . डॉ. मदन कुलकर्णी , विजय प्रकाशन , नागपूर
- ११) महात्मा ज्योतीराव फुले शेतकऱ्याचा आसूड- संपा : डॉ. नागनाथ कोत्तापल्ले , मेहता पब्लिशिंग हाऊस
- १२) तृतीय रत्न : संपा. डॉ. नीला पांढरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
- १३) महात्मा ज्योतीराव फुले लिखित सार्वजनिक सत्य धर्म : संपा. डॉ. वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
- १४) तृतीय रत्न : संपा. दत्ता भगत, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
- १५) महात्मा ज्योतीराव फुले : विचार आणि वाङ्मय: संपा. डॉ. श्रीराम गुंदेकर , प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
- १६) बहुजन संस्कृतीचे जनक महात्मा ज्योतीराव फुले : डॉ. प्रल्हाद लुलेकर , अक्षर वाङ्मय प्रकाशन ,पुणे.
- १७) महात्मा ज्योतिराव फुले -शेतकऱ्याचा आसूड : संपादन व प्रस्तावना -डॉ . नागनाथ कोत्तापल्ले

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र दुसरे

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

पायाभूत अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका -१ ली: MAR- २०२ समीक्षेच्या विविध अभ्यासपध्दती व उपयोजन.

उद्दिष्टे-

१. वाङ्मय अभ्यासाच्या विविध पध्दतींची ओळख करून घेणे.
२. भारतीय वाङ्मयाभ्यास पध्दती तसेच पाश्चात्य वाङ्मयाभ्यास पध्दतींचा परिचय करून घेणे.
३. कादंबरी, काव्य, कथा, नाटक, वैचारिक साहित्य, आत्मचरित्रे, चरित्रे वगैरे वाङ्मय कृतींचे मूल्यमापन करताना ज्या घटकांचा आधार घ्यावा लागतो त्यांची ओळख करून घेणे.
४. पाश्चात्य व भारतीय वाङ्मयाभ्यास पध्दतींचा अवलंब करून साहित्यकृतीचे मूल्यमापन करणे.
५. वाङ्मय आकलनाच्या कक्षा वाढविणे.

१. वाङ्मय अभ्यासाचे दृष्टिकोन

- १.१ भारतीय साहित्यशास्त्राच्या दृष्टिकोनातून वाङ्मयाचा अभ्यास
- १.२ सौंदर्यवादी दृष्टीने वाङ्मयाचा अभ्यास
- १.३ प्रभावी विचारप्रणालीच्या आधारे साहित्याचे मूल्यमापन
- १.४ साहित्यिकांचा वाङ्मयविषयक दृष्टिकोन

श्रेयांक- १

तासिका - १६

२. विविध समीक्षा पध्दती

- २.१ समाजशास्त्रीय
- २.२ मानसशास्त्रीय
- २.३ ऐतिहासिक
- २.४ आदिबंधात्मक

- २.५ संरचनावादी
- २.६ विरचनावादी
- २.७ मार्क्सवादी
- २.८ आस्वादक
- २.९ रूपवादी
- २.१० आधुनिक साहित्य प्रवाहाची समीक्षा
(ग्रामीण, दलित, स्त्रीवादी, आदिवासी, पर्यावरणवादी.)

श्रेयांक - १
तासिका - १६

३. समीक्षेची वाटचाल

- ३.१ आजवरच्या समीक्षेच्या वाटचालीचा धावता आढावा.
- ३.२ भारतीय साहित्यशास्त्र आणि मराठी समीक्षा यांचा अनुबंध
- ३.३ मराठी समीक्षा : स्वतंत्रता व स्वायत्तता

श्रेयांक - १
तासिका - १६

४. उपयोजित समीक्षा

- ४.१ उपयोजित समीक्षेची संकल्पना
- ४.१. ग्रंथपरीक्षण
- ४.१. पुस्तक परिचय
- ४.१. वाङ्मयीन नियतकालिकासाठीचे समीक्षालेखन
- ४.२ समीक्षा पध्दती व चार पुस्तकांवरील समीक्षा

श्रेयांक - १
तासिका - १६

संदर्भ ग्रंथ : -

१. साहित्य निर्मिती आणि समीक्षा – वा.ल. कुलकर्णी
२. टीकाविवेक – श्री. के. क्षीरसागर
३. भारतीय साहित्यशास्त्र – ग. त्र्यं. देशपांडे
४. सौंदर्यशास्त्र व समीक्षा – डॉ. रा. भा. पाटणकर
५. मर्हेकरांची सौंदर्यमीमांसा – प्रभाकर पाध्ये
६. वाङ्मयीन वाद – म.सा. परिषद प्रकाशन
७. साहित्यवेध – के. रं. शिरवाडकर
८. नवसमीक्षा : काही विचारप्रवाह – संपा.गो. म. कुलकर्णी
९. मराठी समीक्षेची वाटचाल : गो. म. कुलकर्णी
१०. मागोवा – नरहर कुरुंदकर
११. कविता आणि समीक्षा – डॉ. सुधीर रसाळ
१२. आदिबंधात्मक समीक्षा – डॉ. म. सु. पाटील
१३. मानसशास्त्रीय समीक्षा – डॉ. अ. वा. कुलकर्णी

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र दुसरे

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

गाभाभूत अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका - २ री : MAR-२०२. - आधुनिक वाङ्मयातील प्रवाह : आदिवासी व स्त्रीवादी

उद्दिष्टे -

१. आधुनिक काळातील मराठी वाङ्मयातील साहित्यनिर्मितीच्या विविध विचारधारांचा परामर्श घेणे.
२. आदिवासी जीवन व स्त्रियांचे जीवन याबाबत साहित्यामधून झालेल्या चित्रणाचा अभ्यास करणे.
३. मराठवाडा व महाराष्ट्रातील स्त्री व आदिवासी सामाजिक सुधारणेच्या चळवळीबाबत माहिती विविध ग्रंथामधून मिळविणे.
४. स्त्रीवादी व आदिवासी साहित्यातील प्रमुख कलाकृतींच्या सहाय्याने स्त्रियांचे व आदिवासींचे साहित्यलेखन परंपरांचा तसेच प्रमुख वाङ्मय निर्मात्यांची ओळख करून घेणे.
५. अभ्यासक्रमासाठी नेमलेल्या कलाकृतींच्या अभ्यासातून स्त्रीवादी व आदिवासी साहित्याचे मूल्यमापन करणे.

१. आदिवासी साहित्य

१. आदिवासी जमाती : समाज-संस्कृती

- १.१ आदिवासी जमाती : जीवनपद्धती, राहणीमान, धर्म संकल्पना, सामाजिक जीवन, शिक्षण, आरोग्य
- १.२ आदिवासींची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी: लोकसाहित्य, लोकभाषा, आदिमतेची संकल्पना स्वरूप
- १.३ स्वातंत्र्योत्तर काळातील आदिवासी समाजाची स्थिती गती
- १.४ आदिवासींचे सण-उत्सव, निसर्गसान्निध्य, विधी विधाने इ.
- १.५ महाराष्ट्रातील आदिवासी जमाती : स्थिती - गती
- १.६ आदिवासी जमातीचा इतिहास

२. आदिवासी साहित्य

- २.१ आदिवासी साहित्य : प्रेरणा आणि स्वरूप
- २.२ आदिवासी जमातीची संस्कृती, लोककला, बोली यांचा साहित्यावरील परिणाम
- २.३ आदिवासी साहित्य परंपरा
- २.४ कविता, कथा, कादंबरी, नाटक, आत्मकथने
- २.५ आदिवासी व आदिवासीतर लेखनाचा परिचय

श्रेयांक- १
तासिका-१६

३. कविता : 'अभुजमाड' -भुजंग मेश्राम

- ३.१ कवीचा परिचय
- ३.२ कवीची भूमिका
- ३.३ आदिवासी जीवनातील वर्तमान, वास्तव आणि संघर्ष
- ३.४ 'अभुजमाड' - स्वरूप विशेष
- ३.५ कविता संग्रहातील सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक, आर्थिक जीवनासंबंधी विवेचन

श्रेयांक - १
तासिका- १६

२. स्त्रीवादी साहित्य

१ प्राचीन काळापासून स्त्रियांची स्थिती

- १.१ स्त्री म्हणून घडण, पारंपरिक गुलामी, जाचक बंधने
- १.२ स्त्री म्हणून मिळणारे दुय्यमत्व
- १.३ लैंगिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, कौटुंबिक स्थिती, दुय्यमत्व

२. समाजसुधारकांच्या स्त्री हक्कासंबंधी चळवळ

- २.१ समाजसुधारणेच्या चळवळी
- २.२ स्त्री सुधारणेच्या चळवळीचा इतिहास
- २.३ स्त्री समानतेसाठीच्या ब्राह्मणेतर चळवळी
- २.४ बालविवाह, जरठकुमारी विवाह, पुनर्विवाह बंदी, केशवपन आदी विरोधी चळवळी

२.४ बालविवाह, जरठकुमारी विवाह, पुनर्विवाह बंदी, केशवपन आदी विरोधी चळवळी

श्रेयांक - १

तासिका - १६

३. स्त्रियांचे लेखन

- ३.१ कविता, कथा, कादंबरी, आत्मचरित्रे, वैचारिक लेखन परंपरा – स्वरूप
- ३.२ स्त्रीवादी लेखनाच्या प्रेरणा, स्वरूप, व्याप्ती
- ३.३ भारतीय स्त्रीवादी लेखन
- ३.४ स्त्रीवाद : भूमिका, स्वरूप, परंपरा
- ३.५ स्त्रीवादी साहित्याचे स्वरूप

४. स्त्रीवादी कादंबरी : 'ब्र' – कविता महाजन

- ४.१ स्त्रीवादी कादंबरी : स्वरूप व परंपरा
- ४.२ कविता महाजन यांचा परिचय
- ४.३ 'ब्र' कादंबरीचे स्वरूप विशेष
- ४.४ 'ब्र' कादंबरीतील स्त्रीवादी भूमिका
- ४.५ 'ब्र' कादंबरीचे मूल्यमापन

श्रेयांक – १

तासिका – १६

स्वयं अध्ययन -

माझी काटेमुढरीची शाळा (कादंबरी) - गो. ना. मुनघाटे

कथार्सिस (कविता) – सारिका

संदर्भ ग्रंथ -

१. आदिवासी साहित्य: स्वरूप व परंपरा – प्रमोद मुनघाटे
२. आदिवासी प्रश्न – गोविंद गारे
३. महाराष्ट्रातील आदिवासी साहित्य : एक शोध – माहेश्वरी गावीत
४. चळवळ आणि साहित्य : संपादक - भास्कर शेळके व इतर (लामखेडे गौरव ग्रंथ)

६. आदिवासी मराठी साहित्य स्वरूप आणि समस्या (संपा) डॉ. प्रमोद मुनघाटे
७. स्त्रीवादी समीक्षा : स्वरूप आणि उपयोजन - डॉ.अश्विनी धोंगडे
८. सांस्कृतिक प्रवाहाची स्त्रीवादी समीक्षा -डॉ.वंदना महाजन
९. साहित्य सर्जन आणि संदर्भ - डॉ.केशव तुपे
१०. स्त्रियांची नवकथा : वाटा आणि वळणे - मंगला वरखेडे
११. स्त्रीवादी साहित्याचा मागोवा (खंड १ ते ४) संपादन – डॉ.मंदा खांडगे, डॉ. नीलिमा गुंडी व इतर
१२. वारली लोकगीते - संपा – कविता महाजन

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र दुसरे

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका -३ री : MAR-२०३.१ - भाषिक कौशल्ये, प्रसार माध्यमे व सर्जनशील लेखन

उद्दिष्टे

१. भाषेचा व्यवहार समजून घेणे.
२. भाषिक कौशल्यांचा अभ्यास करून स्वभाषा समृद्ध करणे .
३. व्यवहारातील भाषेच्या विविध उपयोगांचा अभ्यास करणे.
४. प्रसारमाध्यमासाठी भाषेची निकड व सिध्दता अभ्यासणे.
५. सर्जनशील लेखनाच्या निमित्ताने भाषेचे उपयोजन अभ्यासणे .
६. दृक श्राव्य माध्यमांसाठी संहिता लेखन करता येणे.
७. सर्जनशील लेखन अभ्यासून तसे लेखन करता येणे.

अभ्यासक्रम

१. दृकश्राव्य माध्यमांसाठी लेखन

- १.१ नभोवाणी : स्वरूप आणि कार्य
- १.२ नभोवणीवरील भाषण, मुलाखती व बातमीपत्रे
- १.३ रूपक, श्रुतिका आणि नभोनाटय
- १.४ दूरचित्रवाणी : स्वरूप, कार्य व विस्तार
- १.५ दूरचित्रवाणीवरील कार्यक्रम
- १.६ इंटरनेट : संकल्पना , स्वरूप आणि उपयोजन
- १.७ मुलाखत, बातमी आणि संहिता लेखन.

श्रेयांक - २

तासिका - ३२

२. उपयोजित लेखन

- २.१ मुद्रितशोधन
- २.२ जाहिरात लेखन , जिंगल लेखन
- २.३ चित्रपट - मालिकासाठी पटकथा / संवाद लेखन.

श्रेयांक - १
तासिका - १६

३. सर्जनशील लेखन

- ३.१ सर्जनशील लेखन : स्वरूप व समस्या
- ३.२ पत्रलेखन, दैनंदिनी लेखन, आत्मपर लेखन, व्यक्तिचित्र, कथा, कविता, पुस्तक परीक्षण

श्रेयांक - १
तासिका - १६

संदर्भ ग्रंथ :

१. व्यावहारिक मराठी - डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
२. संवादशास्त्र - श्रीपाद जोशी विजय, नागपूर.
३. सृजनात्मक लेखन - डॉ.आनंद पाटील, पद्मगंधा, पुणे.
४. साहित्याची भाषा - भालचंद्र नेमाडे , साकेत , औरंगाबाद
५. सृजनशोध आणि लिहिता लेखक - विलास सारंग , मौज , मुंबई
६. सृजनशीलता - म . बा . कुंडले , नूतन , पुणे .
७. ललित साहित्यातील आकृतिबंधाची जडणघडण - मधु कुलकर्णी , शुभदा सारस्वत , पुणे .
८. जाहिरातीचं जग - यशोदा भागवत , मौज , मुंबई .
९. साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया - डॉ . आनंद यादव , मेहता , पुणे .
१०. भाषाविवेक - म . वि . राजाध्यक्ष , श्रीविद्या , पुणे .
११. व्यावहारिक मराठी (विशेषांक) - नवभारत, १९८१
१२. ललितलेखन व शैली - हॉ . वा . के . लेले, साहित्यप्रकार केंद्र , नागपूर .
१३. भाषानैपुण्ये - डॉ . अशोक केळकर , मराठी विश्वकोश खंड १२ वा पृष्ठ ४९१
१४. संवाद - अरुण शेवते, मुळा एज्युकेशन सोसायटी . सोनई
१५. रुजुवात - अशोक केळकर , लोकवाङ्मय गृह , मुंबई .

१६. व्यावहारिक मराठी - संपादक डॉ . स्नेहल तावरे , स्नेहवर्धन , पुणे .
१७. न्यायालयीन व्यवहार आणि मराठी भाषा - यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान व ग्रंथाली , मुंबई .
१८. माध्यमांची भाषा आणि लेखन कौशल्ये - केशव तुपे
१९. मराठी भाषिक कौशल्य विकास - संपा . डॉ . पृथ्वीराज तौर.
२०. भाषा : स्वरूप , सामर्थ्य आणि सौंदर्य - डॉ . वा . के . लेले , राजहंस , पुणे ,.
२१. संवादशास्त्र - श्रीपाद जोशी , विजय नागपूर .
२२. उपयोजित मराठी – संपा. डॉ. केतकी मोडक, संतोष शेणई , पद्मागंधा प्रकाशन, पुणे.
२३. उपयोजित मराठी – डॉ. प्रकाश मेदककर, विद्या बुक्स, औरंगाबाद.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र दुसरे

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका ३ री : MAR-२०३.२ - वैचारिक साहित्य (कलाकृती)

उद्दिष्टे :

१. मराठीतील वैचारिक साहित्याची संकल्पना समजून घेणे.
२. आधुनिक भारतीय समाजसुधारणेच्या चळवळीत काम करणाऱ्या व सुधारक चळवळींना विचारांचे अधिष्ठान मिळवून देणाऱ्या लेखकांच्या साहित्याचा अभ्यास करणे.
३. भारतीय पारंपरिक प्रबोधनाची परंपरा व तिने घडविलेली समाजसुधारणा या बाबतीत मध्ययुगीन कालखंडातील सामाजिक बदलांचा अभ्यास करणे.
४. आंग्लकालीन परिवर्तन चळवळींचा आढावा घेऊन त्यांमधील प्रमुख कार्यकर्त्यांच्या कार्याचा आढावा घेणे.
५. समाजातील आर्थिक, सामाजिक, धार्मिक समानतेबाबत विचारांचा मांडणी करणाऱ्या, अनिष्ट रुढी - परंपरांना विरोध करणाऱ्या आधुनिक जीवनमूल्यांचा पुरस्कार करणाऱ्या वाङ्मयाचा अभ्यास करणे.

अभ्यासक्रम

१. गुलामगिरी - महात्मा जोतीराव फुले
२. बहिष्कृत भारतातील अग्रलेख - संपा. रत्नाकर गणवीर
३. भारतीय अस्पृश्यतेचा प्रश्न - विठ्ठल रामजी शिंदे
४. अन्वय - नरहर कुरुंदकर

श्रेयांक - ४

तासिका - ६४

स्वयं अध्ययनासाठी :

१. खरा ब्राह्मण - प्रबोधनकार सीताराम केशव ठाकरे
२. स्त्री-पुरुष तुलना - ताराबाई शिंदे
३. विचारमुद्रा - डॉ.जनार्दन वाघमारे

संदर्भ ग्रंथ :

१. विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र - य. दि.फडके
२. महाराष्ट्र संस्कृती - पु. ग.सहस्रबुध्दे
३. प्रबोधनाच्या पाऊलखुणा - गं. बा. सरदार
४. संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती - गं. बा. सरदार
५. समता - रावसाहेब कसबे
६. प्रबोधन विचार - यशवंत मनोहर
७. लोकमान्य ते महात्मा - सदानंद मोरे
८. समाज, स्वातंत्र्य आणि साहित्य - लक्ष्मण गायकवाड
९. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - खंड ४, ६, ७ - म. सा. प. पुणे
१०. एकोणिसावे शतक : सुधारणावाद आणि मराठी साहित्य : सुधाकर शेलार
११. सार्वजनिक सत्यधर्म पुस्तक - जोतीराव फुले
१२. शुद्र पूर्वी कोण होते ? - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
१३. गत शतक शोधताना - स. गं. मालशे
१४. आधुनिक भारत - आचार्य जावडेकर
१५. लोकहितवादीचे समग्र वाङ्मय

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र दुसरे

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका ३ री : MAR - २०३.३ - वाङ्मय प्रकार : संकल्पना व स्वरूप

उद्दिष्टे

- १) वाङ्मय प्रकाराची सखोल माहिती करून देणे.
- २) वाङ्मय प्रकाराच्या आकलन व आस्वादाची क्षमता वृद्धिंगत होण्यास मदत करणे.
- ३) साहित्याचे वर्गीकरण करण्याच्या पातळ्या लक्षात घेऊन साहित्याचे भेद प्रत्ययाला आणून देणे.
- ४) साहित्य प्रकारांची व्यवच्छेदक गुणवैशिष्ट्ये व आविष्कारदृष्ट्या प्रत्येक प्रकाराचे भिन्न रूप प्रत्ययाला आणून देणे.

निवडक कलाकृतींचा अभ्यास

१. नंतर आलेले लोक (कविता) अरूण काळे
२. मुकं जनावर (कथा) उमेश मोहिते
३. बगळा (कादंबरी) प्रसाद कुमठेकर
४. चारचौघी (नाटक) प्रशांत दळवी

(वरील कलाकृतींचा वाङ्मयप्रकार म्हणून अभ्यास अपेक्षित आहे. या कलाकृतींवरील प्रश्नही त्या अनुषंगाने विचारले जातील.)

श्रेयांक - ४

तासिका - ६४

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र दुसरे

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका ४ थी : MAR-२०४.१ एका लेखकाचा अभ्यास (मध्ययुगीन) : संत तुकाराम उद्दिष्टे

- १) संत तुकारामांचा जीवनपरिचय करून देणे.
- २) संत तुकारामांच्या अभंग रचनेतील सामर्थ्य स्पष्ट करणे.
- ३) संत तुकारामांच्या साहित्यातील सौंदर्यस्थळांचा शोध घेणे.
- ४) भागवत धर्मातील संत तुकारामांचे योगदान व त्यांचे स्थान याचा परामर्ष घेणे.
- ५) महाराष्ट्राच्या सांस्कृतिक इतिहासात संत तुकारामांच्या कार्याचे महत्त्व विशद करून सांगणे.
- ६) संत तुकारामांच्या साहित्याच्या माध्यमातून त्यांचे व्यक्तिमत्त्व उलगडून दाखवणे.

अभ्यासक्रम -

१. संत तुकारामांच्या अभंगातील तत्त्वज्ञान
२. संत तुकारामांच्या अभंगातील भक्तिमार्ग
३. संत तुकारामांच्या अभंगातील व्यक्त झालेले जीवनविषयक दृष्टीकोण
४. संत तुकारामांच्या अभंगातील सामाजिक विचार
५. संत तुकारामांच्या अभंगातील मानवतावाद
६. संत तुकारामांच्या अभंगातील लोक शिक्षकांची भूमिका
७. संत तुकारामांच्या अभंगातील वैज्ञानिक दृष्टिकोन
८. तुकारामांच्या अभंगातील वाडमयीन गुणवैशिष्ट्ये
९. भाषिक विशेष, शैली विशेष, अभंग रचनेची वैशिष्ट्ये
१०. संत तुकारामांच्या अभंगातील प्रतिमासृष्टी व काव्य सृष्टी.

श्रेयांक -४

तासिका - ६४

संदर्भग्रंथ :-

१. सकल संत गाथा : (शासकीय प्रत)
२. श्री. तुकाराम बाबांच्या अभंगाची गाथा : संपा : पु. म. लाड (महाराष्ट्र शासन, मुंबई)
३. तुकारामदर्शन : गं. बा. सरदार
४. तुकारामचरित्र : ल. रा. पांगारकर
५. समग्र तुकाराम दर्शन : डॉ. किशोर सानप, डॉ. मनोज तायडे
६. संत तुकाराम : कृ. अ. केळुस्कर
७. साक्षात्कारी संत तुकाराम : शं. दा. पेंडसे
८. विद्रोही तुकाराम : आ. ह. साळुंखे
९. संत तुकाराम : वा. सी. बेंद्रे
१०. तुकाराम दर्शन : डॉ. सदानंद मोरे
११. तुकाराम : भालचंद्र नेमाडे
१२. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (खंड - २ रा) : सं. ग. मालशे
१३. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : ल. रा. नसिराबादकर
१४. महाराष्ट्र भूषण सहा संत साहित्यिक : शिवशंकर उपासे, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
१५. पुन्हा तुकाराम - दिलीप पुरूषोत्तम चित्रे
१६. तुका म्हणे (भाग १ व २) - डॉ. दिलीप धोंडगे
१७. तुकाराम - अंतर्बाह्य संघर्षाची अनुभवरूपे - म. सु. पाटील

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.

एम.ए. (मराठी) प्रथम वर्ष

सत्र दुसरे

(जून २०२२ पासून नवीन अभ्यासक्रम)

वैकल्पिक अभ्यासक्रम

अभ्यासपत्रिका ४ थी : MAR-२०४.२ एका लेखकाचा अभ्यास (आधुनिक) : महात्मा फुले

उद्दिष्टे-

१. महात्मा फुले यांचा परिचय करून देणे.
२. महात्मा फुले यांच्या चिंतनाचे व लेखनाचे कार्य स्पष्ट करणे.
३. महाराष्ट्राच्या सामाजिक जडणघडणीत यांच्या साहित्याचे योगदान स्पष्ट करणे.
४. महात्मा फुले यांच्या लेखनशैलीचा आढावा घेणे.
५. वाङ्मयाच्या क्षेत्रात त्यांचे स्थान व त्यांच्या साहित्याचे योगदान विशद करणे.

अभ्यासक्रम

१. नाटक 'तृतीय रत्न'

- १.१ 'तृतीय रत्न' नाटकाचे आशय सूत्र.
- १.२ 'तृतीय रत्न' नाटकातील पात्रे.
- १.३ 'तृतीय रत्न' नाटकाची भाषाशैली.
- १.४ 'तृतीय रत्न' नाटकाचे स्वरूप- विशेष.
- १.५ 'तृतीय रत्न' नाटकाचे निराळेपण.

२. महात्मा फुले यांचे वैचारिक लेखन

- २.१ 'गुलामगिरी' मधील संवाद
- २.२ 'गुलामगिरी'चे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये
- २.३ 'गुलामगिरी'चे वेगळेपण

श्रेयांक-१
तासिका -१६

- २.४ 'शेतकऱ्याचा आसूड' मधील भाषण.
 २.५ 'शेतकऱ्याचा आसूड' मधील भाषाशैली.
 २.६ 'शेतकऱ्याचा आसूड' चे वाडमयीन गुणविशेष

श्रेयांक- १
 तासिका- १६

३. 'सार्वजनिक सत्यधर्म'

१. 'सार्वजनिक सत्यधर्म' मधील विषयाचे स्वरूप.
२. 'सार्वजनिक सत्यधर्म' मधील संवाद.
३. 'सार्वजनिक सत्यधर्म' मधील भाषाशैली.
४. 'सार्वजनिक सत्यधर्म' मधील विषयाचे नावीन्य.

श्रेयांक -१
 तासिका-१६

४. स्फुटलेखन

- १) सत्सार - अंक एक व दोन.
- २) इशारा.
- ३) पुणे सत्यशोधक समाजाचा रिपोर्ट.
- ४) हंटर शिक्षण आयोगापुढे सादर केलेले निवेदन (१९ आक्टोंबर १८८२)
- ५) सत्यशोधक समाजोक्त मंगलाष्टकासह
- ६) सत्यशोधक समाजाची तिसऱ्या वार्षिक समारंभाची हाकिकत

श्रेयांक- १
 तासिका-१६

संदर्भग्रंथ :-

- १) महात्मा ज्योतिराव फुले : धनंजय कीर
- २) महात्मा फुले - समग्र वाडमय : संपा डॉ. य.दि. फडके, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ
- ३) महात्मा फुले - समग्र वाडमय: (चरित्र)धनंजय कीर, स. ग. मालशे, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ
- ४) महात्मा फुले - व्यक्ती आणि विचार : गं . बा . सरदार
- ५) महात्मा फुले - समग्र वाडमय : संपा. डॉ. हरी नरके, महात्मा फुले प्रकाशन समिती, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
- ६) महात्मा ज्योतीराव फुले (चरित्र) : डॉ. भा.ल. भोळे
- ७) महात्मा ज्योतीराव फुले - वारसा व वसा : डॉ. भा.ल. भोळे
- ८) महात्मा फुले यांचा शोध व बोध : रा.ना. चव्हाण

- ९) महात्मा फुले : संपा . डॉ. प्रतिभा अहिरे , साद प्रकाशन
 १०) महात्मा फुलेकृत तृतीय रत्न : संपा . डॉ. मदन कुलकर्णी , विजय प्रकाशन , नागपूर
 ११) महात्मा ज्योतीराव फुले शेतकऱ्याचा आसूड- संपा : डॉ. नागनाथ कोत्तापल्ले , मेहता पब्लिशिंग हाऊस
 १२) तृतीय रत्न : संपा. डॉ. नीला पांढरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
 १३) महात्मा ज्योतीराव फुले लिखित सार्वजनिक सत्य धर्म : संपा. डॉ. वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
 १४) तृतीय रत्न : संपा. दत्ता भगत, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
 १५) महात्मा ज्योतीराव फुले : विचार आणि वाङ्मय: संपा. डॉ. श्रीराम गुंदेकर , प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
 १६) बहुजन संस्कृतीचे जनक महात्मा ज्योतीराव फुले : डॉ. प्रल्हाद लुलेकर , अक्षर वाङ्मय प्रकाशन ,पुणे.
 १७) महात्मा ज्योतीराव फुले -शेतकऱ्याचा आसूड : संपादन व प्रस्तावना -डॉ . नागनाथ कोत्तापल्ले

डा. दास वैद्य
 अध्यक्ष, मराठी अभियांत्रिकी मंडळ